

Strukturomvandling och förlorad tillväxt i Finlands ekonomi

Frågan varför den finska ekonomin klarar sig sämre än många andra ekonomier är ständigt aktuell. Genom att granska hur enskilda branscher utvecklas får man en överblick av den ekonomiska strukturomvandlingen och de industrier där våra styrkor och svagheter finns.

Den finska ekonomins svaga utveckling diskuteras i olika forum och under våren har till exempel jubileumsfonden och tankesmedjan Sitra publicerat sin rapport *Tillväxtatlas*, där ett flertal ekonomer ger synpunkter på utvecklingen i Finland. I debatten är det viktigt att ha en helhetsbild av ekonomin och de långsiktiga förändringar som sker. Bortom de ekonomiska konjunkturerna och tillfälliga avvikelserna pågår en strukturomvandling där vissa branscher växer medan andra tynar bort.

En strukturomvandling är ofta långsam, för långsam menar många, och handlar i grund och botten om förändrade produktions- och konsumtionsmönster som leder till en omallokering av arbete. I praktiken har detta betytt att tjänstesektorn växer på bekostnad av de primära näringarna och tillverkningsindustrin. Under de senaste decennierna har förhållandevis välbetalda jobb inom tillverkningsindustrin försvunnit samtidigt som det skapats nya, mer eller mindre välbetalda, jobb inom tjänstesektorn.

Många tänker spontant, och helt korrekt,

Peter Elmgren är politiker och arbetar för tillfället som finansexpert på Finansministeriet.

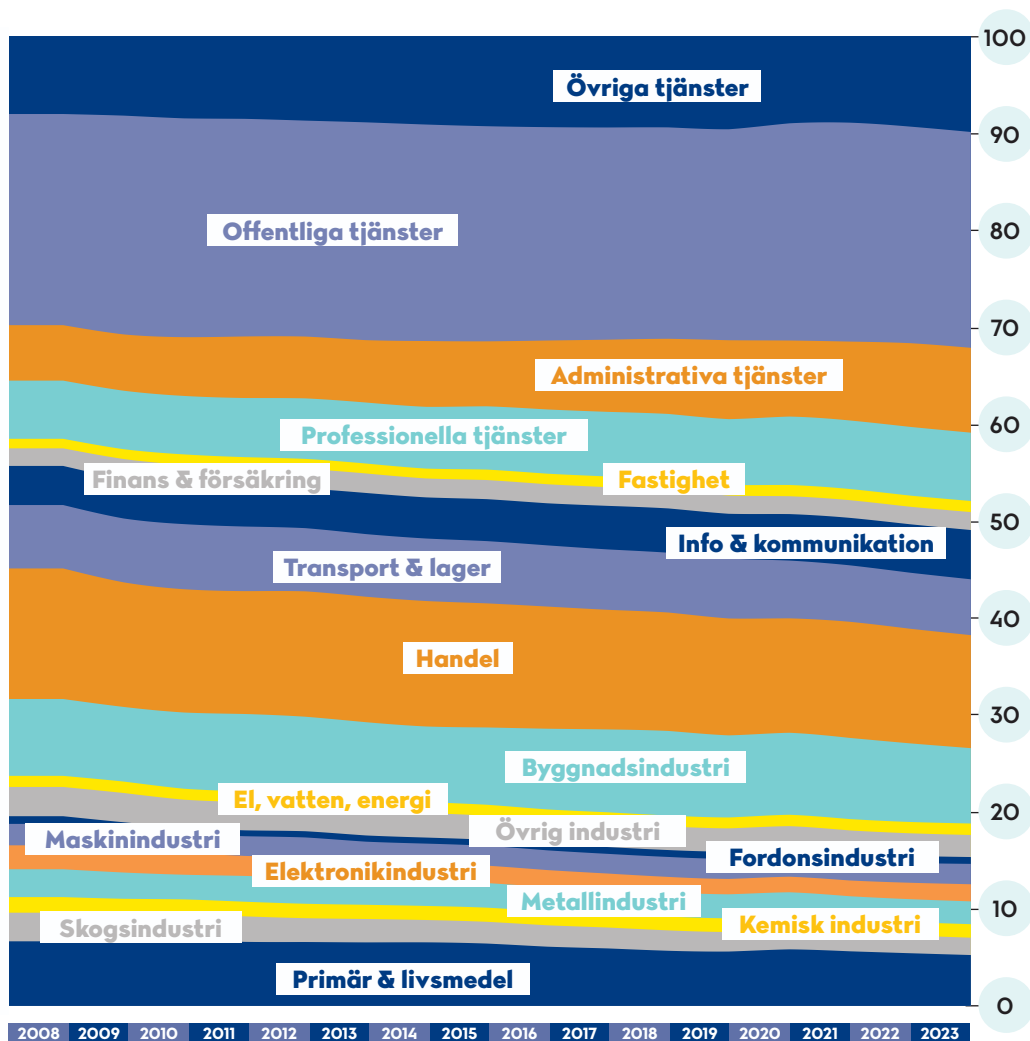
på den finska skogsindustrin, som under 2000-talet minskat sina årsverken med över 30 000, eller Nokia, som under loppet av sex år minskade antalet arbetstillfällen i Finland med 16 000. Men vilka andra stora förändringar sker i vår ekonomi och hur förhåller de sig till utvecklingen i Sverige?

Genom att granska omvandlingen på en mer detaljerad nivå kan man enkelt skapa sig en uppfattning om hur ekonomin förändras och även förstå vilken betydelse enskilda sektorer har.

Sysselsättningsandelar i förändring

Strukturella förändringar kan observeras genom att granska hur sysselsättningen i olika branscher utvecklats över tid i förhållande till den totala sysselsättningen. I jämförelsen i figur 1 har ekonomin delats

Finland Andel sysselsatta i procent

in i 19 branscher, varav sju finns inom tillverkningsindustrin.

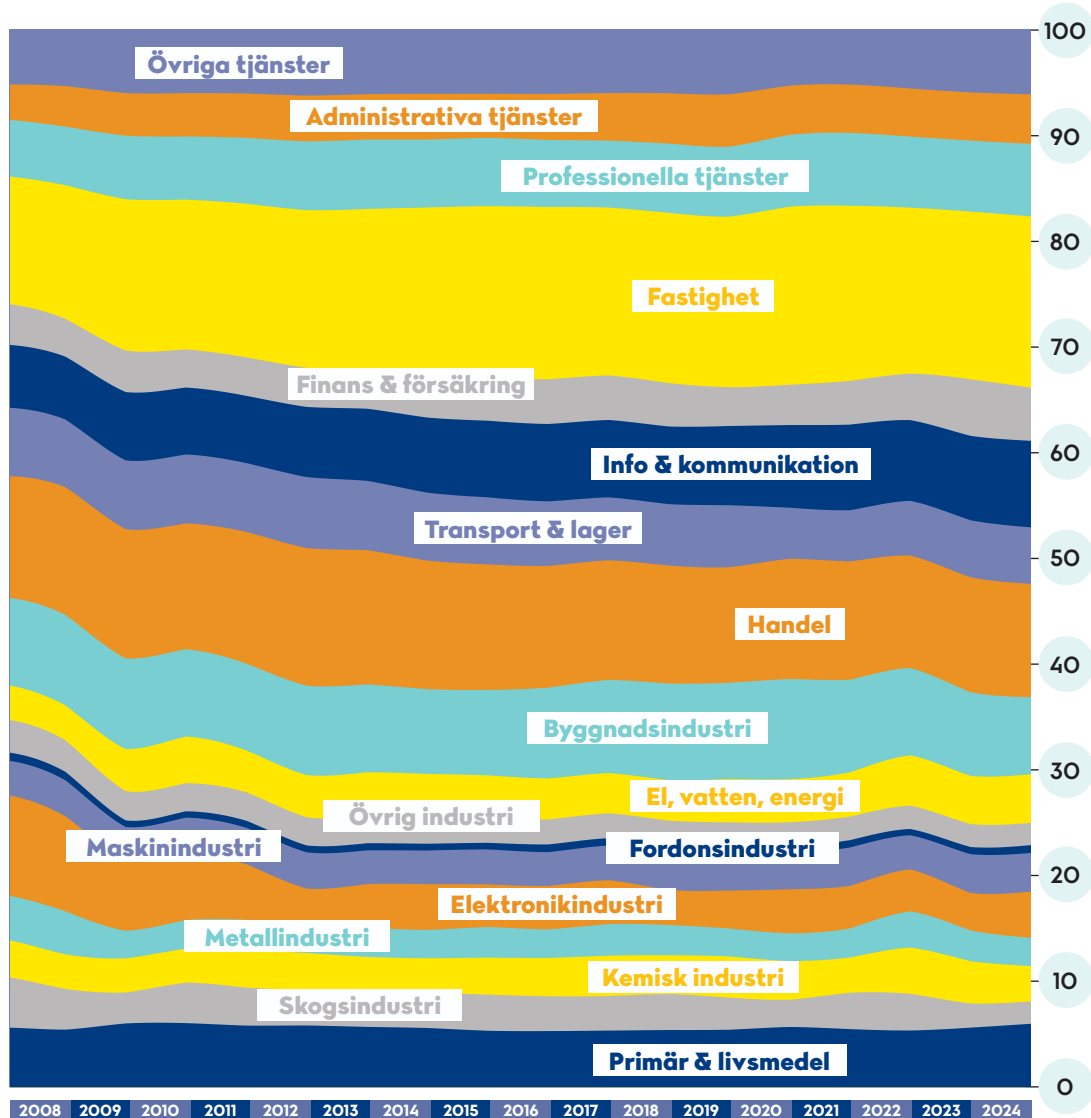
Grafen visar att andelen sysselsatta inom tillverkningsindustrin (utan livsmedelsindustrin) minskade från 16 till 12 procent under åren 2008–2023, en minskning av 66 000 arbetsplatser. Andelen minskade i samtliga sju tillverkningsindustrier (skog, kemi, metall, elektronik, maskin, fordon och annan industri). De största förändringarna skedde föga oväntat inom skogsindustrin och elektronikindustrin, medan andelen

Figur 1. Den totala sysselsättningen i Finland 2008–2023 fördelat enligt bransch. Källa: Statistikcentralen, skribentens egna beräkningar.

sysselsatta inom maskinindustrin minskade obetydligt.

Av tjänstebanschererna krympte handeln samt transport och magasinering, medan byggnadsindustrins andel av sysselsättningen var stabil på 8 procent. Den största expansionen skedde inom administrativa tjänster där tillfälligt arbete via personal-

Finland Andel av förädlingsvärdet i procent

uthyrning står för en viktig del av tillväxten. Andra betydande ökningar finns inom information och kommunikation, professionella tjänster samt fastighetsbranschen.

Förädlingsvärde: Finland och Sverige

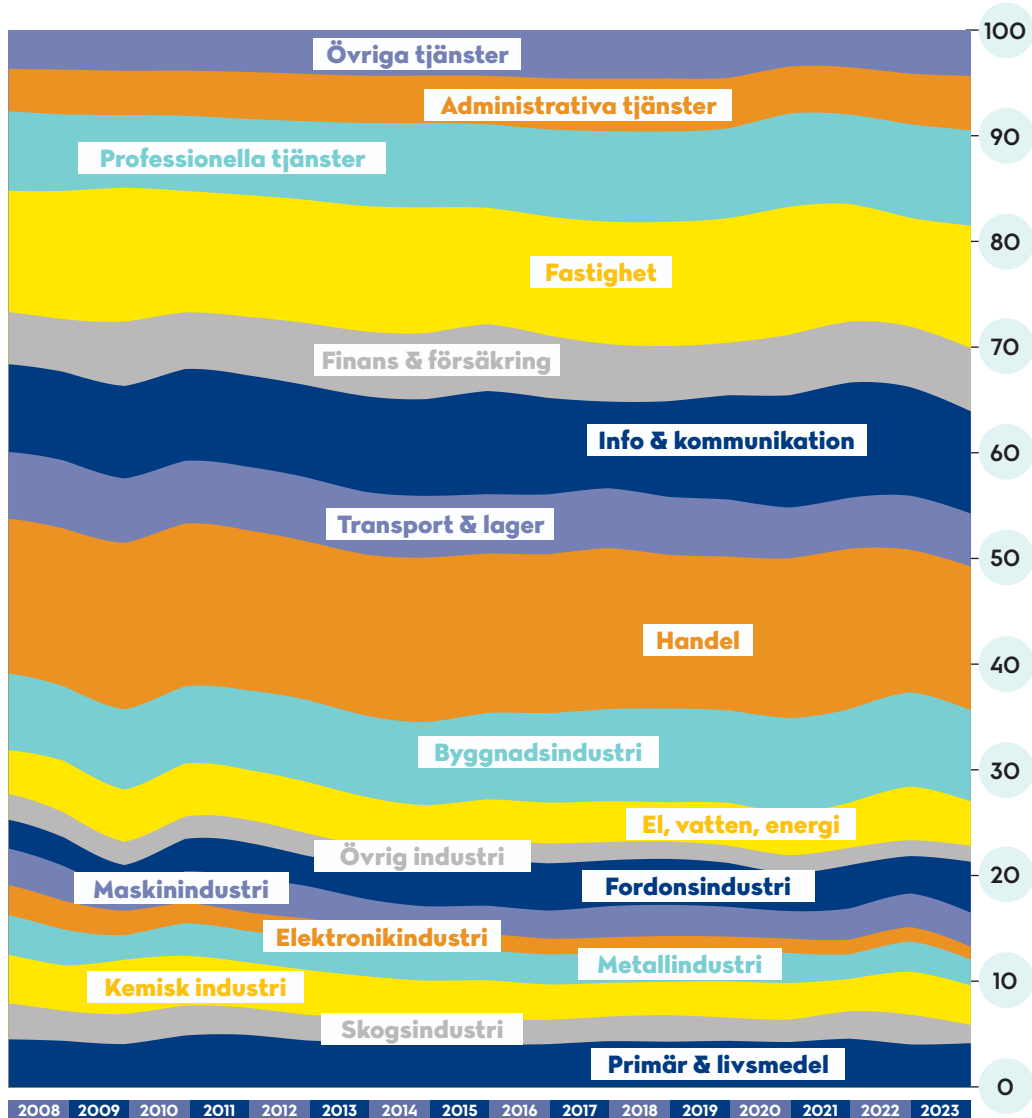
Andelen av de sysselsatta avslöjar inte direkt vilken ekonomisk betydelse en bransch har. Genom ökad produktivitet kan en sektor exempelvis stå för en större del av bnp, trots

Figur 2. Förädlingsvärde enligt bransch i Finland och Sverige 2000–2024 (2023). Källor: Statistikcentralen, Statistikmyndigheten SCB, skribentens egna beräkningar.

minskande sysselsättning, och vice versa.

Genom att granska branschernas bruttoförädlingsvärde får man en hyfsat bra bild av den ekonomiska betydelsen. (Bnp erhålls genom att till bruttoförädlingsvärde tillägga

Sverige Andel av förädlingsvärdet i procent

nettoskatter på produkter). Vid jämförelse av branscher över tid bör förädlingsvärde dessutom betraktas i reella termer som rensar bort prisförändringar.

Figur 2 visar hur olika branscher bidrog till det totala nominella förädlingsvärdet under åren 2000–2024. Kort sagt visar figuren i vilka branscher vårt ekonomiska välstånd skapas, med Sverige som jämförelse i den högra bilden. Sektorer där den offent-

liga sektorn är stark (offentlig förvaltning, utbildning, vård etc.) är borttagna för att göra jämförelsen enklare.

Vid första anblick är de två ekonomierna slående lika – de olika branscherna verkar relativt sett ungefär lika viktiga och ser ut att utvecklas på samma vis. Men då man tittar en stund på figuren börjar skillnaderna träda fram.

Föga överraskande finns de mest markanta

förändringarna inom skogs- och elektronikindustrin, som tillsammans år 2000 stod för hela 18 procent av förädlingsvärdet i Finland. År 2024 hade andelen sjunkit till 6 procent. Branscherna står dock i Finland fortfarande för en större del av förädlingsvärdet än i Sverige. Samtidigt är ett av Sveriges trumfkort fordonsindustrin, som dessutom har vuxit kraftigt och år 2023 stod för nästan 5 procent av Sveriges totala förädlingsvärde. I Finland är andelen under 1 procent.

Andra skillnader hittas i tjänstesektorn. Professionella tjänster, som inkluderar verksamhet inom ekonomi, juridik, vetenskap och teknik, utgör en allt större del av den svenska ekonomin medan branschen inte vuxit nämnvärt i Finland under det senaste decenniet. Skillnaden är viktig och en av de viktigaste förklaringarna till varför den finska ekonomin vuxit långsammare än i Sverige.

Läget ser aningen bättre ut för informations- och kommunikationsbranschen, som inkluderar företag som erbjuder IT- och datatjänster (även dataspel och strömningstjänster). Även om branschen är större i Sverige (10 procent av det nominella förädlingsvärdet år 2023) än i Finland (8 procent), har dess betydelse vuxit även i Finland. Detta är nästan lite hoppingivande för den finska ekonomin, eftersom branschen på många sätt är viktig för tillväxt.

Andra påtagliga skillnader är att handeln samt finans- och försäkringsbranschen skapar en större del av värdet i Sverige, medan primär- och livsmedelsnäringarna samt fastighetsbranschen är viktigare i Finland. Fastighetsbranschens relativa förädlingsvärde har utvecklats i motsatt riktning: dess andel har stigit till 16 procent i Finland och sjunkit till 12 procent i Sverige. Detta kan tyda på att branschen är en flaskhals i Finland, men skillnaden kan även reflekter-

”Klart är att produktivitet- en inom tjänstesektorn behöver öka för att nå ekonomisk tillväxt.”

ra till exempel metodologiska skillnader i implicita hyror som används vid beräkning av branschens förädlingsvärde.

Produktivitet i tjänstesektorn A och O

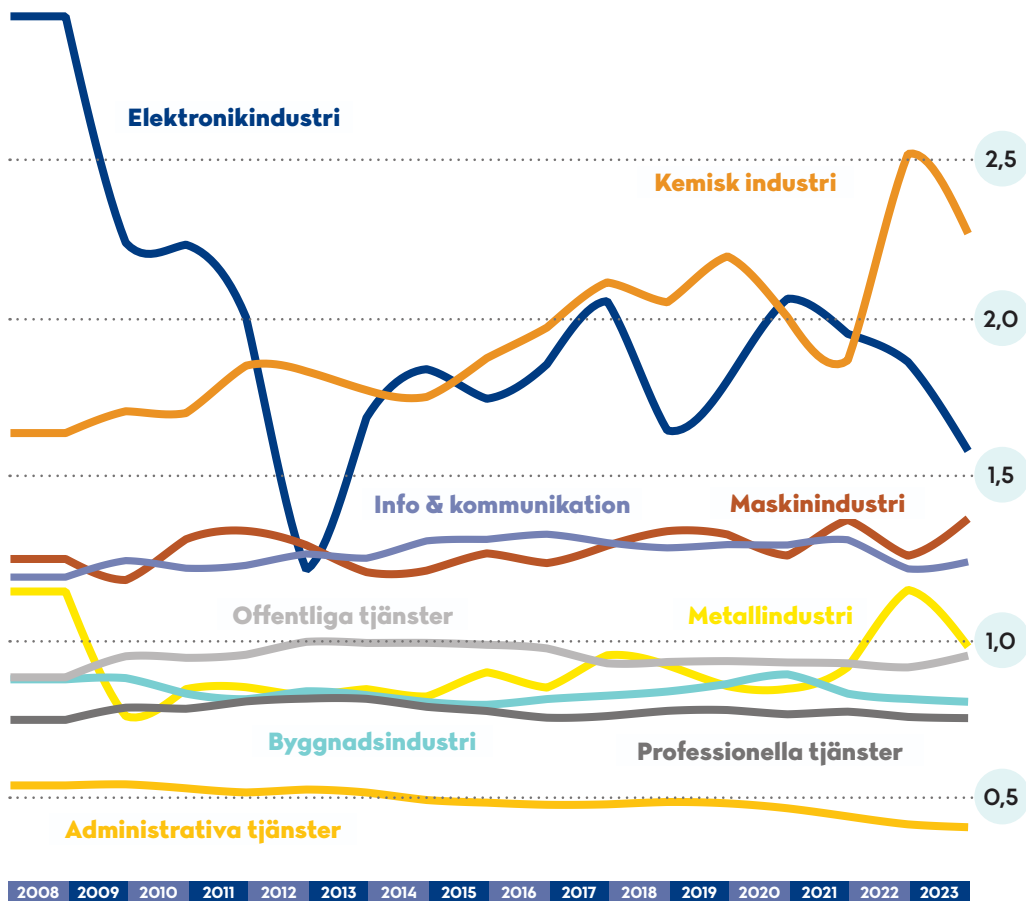
Eftersom industrier i viss mån konkurrerar om samma resurser är det rimligt att anta att resurser omallokeras till mer produktiva branscher. Detta stämmer dock inte alltid, eftersom även mycket ”produktiva” branscher kan ha hård konkurrens och tvingas ställa om sin verksamhet. Dessutom innebär en hög produktivitet att mycket kan åstadkommas med relativt knappa resurser, varför vissa branscher inte behöver växa så mycket.

Genom att lägga förädlingsvärdet hos en bransch i relation till dess andel av sysselsättningen, fås ett enkelt mått på arbetsproduktivitet. Om till exempel en bransch står för 6 procent av förädlingsvärdet men använder endast 3 procent av arbetskraften kan man säga att (arbets)produktiviteten är högre än i genomsnitt.

Figur 3 visar arbetsproduktivitet i några branscher. Kapitalintensiva tillverkningsindustrier är kända för sina höga förädlingsvärden per sysselsatt, medan tjänstesektorer tenderar att ligga längre ner i diagrammet.

Produktiviteten har dessutom, med några undantag, tenderat att öka inom tillverkningsindustrierna, medan den inom tjänstesektorn varit konstant eller sjunkande. Då tjänstesektorn samtidigt står för en allt större del av ekonomin följer att den samlade tillväxttakten dämpas.

Finland Andel av förädlingsvärdet/andel av sysselsättningen

Figur 3. Arbetsproduktivet enligt bransch 2008–2024. Källa: Statistikcentralen, skribentens egna beräkningar.

Av tjänstebanschererna uppvisar informations- och kommunikationsbranschen en förhållandevis hög produktivitet, men tyvärr verkar den inte stiga. Byggnadsindustrin visar rent av en sjunkande produktivitet, en utveckling som pågått i årtionden. Figuren belyser även problemen med branschen för professionella tjänster, vars produktivitet i stort sett legat på samma nivå i mer än ett decennium. Detta är problematiskt för hela ekonomin, eftersom stora mängder

professionella tjänster används i alla andra industrier. Detsamma gäller i viss mån även för administrativa tjänster.

Är tillväxt den enda lösningen?

Branschgranskningen visar att det på makronivå finns både styrkor och svagheter i den ekonomiska utvecklingen i Finland. Klart är att produktiviteten inom tjänstesektorn behöver öka för att nå ekonomisk tillväxt. Tillväxt i sig är ändå inte något självändamål, men underlättar särskilt för den offentliga sektorn i ett läge där det saknas förmåga att balansera de offentliga finanserna.